

Stedsnavn langs Venneslafjorden

Isen på fjorden og råka nedenfor Nesodden.

Her ved Nesodden går elva fra å være en dyp fjord til å være ei relativt grunn elv. Før kraftverket i Steinsfossen ble bygd var fjorden i kalde vintre islagt, men ut fra odden her går det en rygg som presser det varmere bunnvannet i fjorden opp og hindrer isdannelse i midtre del av elva. Selv om fjorden hadde sikker is ble det da ei åpen råk i isen fra odden her til omtrent midt på Revia og over til Kjeret (norr: *kerr*).

Den åpne råka var en yndet leik- og fangstplass for oterne (lat: *Lutra lutra*) i elva. Mens folk i Nesane og Revehola sov og stillheten lå over råka kunne lave oterlyder høres. Oterne koste seg i kulda mens de satt på isen og åt sine nyfangede aurer før de krøp inn i hulene som flommene hadde gravd ut under fururøttene langs elvekanten på Sønninga.

Det manglet ikke på formaninger om is faren her ytterst i fjorden og rundt råka nedover i elva. Folk kjente til tragiske hendelser her. En av dem hendte julaften 1891 kl. 2 på ettermiddagen da Endre Moseid (1844-1909) sammen med sine tre barn Harald, Gunvald og Gabriel var på vei over isen ved Nesodden til et sykebesøk og for å bringe gaver til barna på Børnehjemmet (Gamle Vennesla Skule).

De tok som vanlig veien ut over Moseidgrunna. Ytterst på grunna der mårrbakken (norr: *marrbakki* el. *mararbakki*) begynner, brast isen. Etter mye dramatikk endte det med at Gunvald druknet der.

Om råka nedfor Nesodden var en yndet lekeplass for otrene kunne den være skjebnesvanger for andre. I minnet til gamle folk fra Nesane sitter en spesiell vinterkveld i 1946/47. Det var sent på kveld og beinkaldt ute. Folk som hadde et "ærend" i fjøset eller på utedoen hørte intense og hjerteskjærende skrik fra elva. De skjønte at en hund hadde gått i råka, men mørket og den farlige isen hindret folk på land fra å redde eller avlive hunden. Det tok timer før nattestilla tok over og la seg over vannet i den kalde råka.

Sønninga og Strøymen

Området på hi side her (Moseidsida) kalles for både Sønninga og Strøymen. Sønninga eller "Syndingen" var en gammel husmannsplass som lå ned mot elva litt nord for Sønningshaugen. I 1720-årene bodde løytnant Daniel Demandt ved det 1. Mandalske kompani der. Strøymen var navnet på en husmannsplass som lå rett opp fra elva der veien kommer ned til Moseidstranda. Her var Ole Åsmundson husmann i 1720-årene.

Navnet Sønninga kommer av ordet *sund* som på gammelnorsk kan bety flere ting. Det kan blant annet bety svømmested, trangt sund mellom to

land eller ferjested. Det er to steder langs elva og fjorden som heter Sønninga. Det ene er på Drivenes der ferja fra Støa la til og "kjørkeveien te Ørebø" gikk og det andre er på hi sida her. Her har nok navnet sin opprinnelse i båttrafikken mellom Moseid og båtstøa på Nesodden. Dette var veien til kirke og gravsted, skole og øvrighet for folk på Moseid og husmannsplassene på Moseidmoen. Før elva ble demt opp i 1876 var det nok mulig å drive husdyr over elva like nedenfor her. Eldre folk i Nesane har fortalt at det da gikk an å ri over elva der den var grunnest. Dybdemålingerviser at elva er grunnest rett over elva ved Godtfreds Odde. Da fløterne begynte å "mose" lasta og slepe mosene med båt til Hunsfos hendte det at mosene satte seg fast i bunnen utenfor denne odden.

Det ellefte bud.

Elva er regulert og rolig nå, men før var det ofte flom og farlig å leke ved elva. Derfor fikk ungene langs elva et ellefte bud i tillegg til de ti budene i Katekisma: "*Dykke må kje gå te elva!*". Også om vinteren når isen var usikker ble barna stadig minnet på dette budet. Likevel var det mang en guttepjokk som kom hjem med våte klær.

Sikringsbom og "børseskåd"

Mens de verste flommene sto på gikk fløterne vakt på Breibommen mellom Støa og Bommen. Skulle Breibommen ryke var det strekt en bom mellom

fjellet her på Nesodden og et stort kjer på hi sida. Denne bommen som ble kalt "Sikringsbommen" var forsvarlig festet i fjellet her på Nesodden. Den hadde to gode stokker i bredda og ved mårrbakken på vestsida var den festa i ei dåbbe (ty. "Dobber" = ankerbøye). Siste strekket av Sikringsbommen gikk fra denne dåbba og inn til et kjer som var plassert på stranda på Strøymen .

Fram til bilene i 1978 tok over tømmertransporten, ble tømmeret samlet i Breibommen der det ble skilt etter eiernes merker og "belagt" rundt i fjorden. Så lenge fløting av løslast til Hunsfos foregikk, ble flåtene eller mosene, etter en lagringstid, fløtet ned til Sikringsbommen. Tidlig om morgenen, som regel kl. 6, var fløterne på plass ved bommen med "bosshagene" sine, åpnet bommen og "støyda lasta" ned gjennom Engdølstrøymen til Hunsfos. Var elva stor og strømmen sterk, kunne lasta av og til stu seg opp i det trange løpet (Nordre løp) på Stemmane. Da måtte "støydinga" stoppes, men det

var verken øyekontakt eller telefonkontakt mellom fløterne på Stemmane og fløterne ved Nesodden. Ei gammel hagle gjorde da susen, og verken sludd eller regn kunne ødelegge kommunikasjonen mellom de to arbeidslagene. Hele kommunikasjonen ble ordnet med et "børseskod" eller to.

Fiskelykke

Siste strekket på Sikringsbommen, det mellom dåbba og kjeret på hi sida, ble sjelden åpnet. Det var grunt under bommen der og fint å bade og godt å fiske med bakke. Av og til kunne det bli storfisk. En morgen fikk guttungene som fisket der et beist av ei skjebbe «ei treskoskjebbe» som de store skjebbene kalles i Vennesla, på bakka. Den var så stor at de måtte på land og finne et trestykke for å slå den i hjel.

Snarveien til Nesane

Det fortelles også om ungdom fra østsida av elva som hadde vært "på byen" og av en eller annen grunn havnet på Sødalsruta da de skulle hjem. Denne gikk som kjent til Moseidmoen og omveien over Hunsøya og gjennom Venneslamoen var lang. Sikringsbommen mellom Strøymen og Nesodden ble da løsningen, og med en sko i hver hand balansert de på bommen over elva. Det var nok ikke alle som kom tørre i land på Nesodden.

Rekved

Den svake strømmen i vannet inne på Mosedgrunna gjorde at det samlet seg både rekved, ålegras, tomflasker og mye annet der. Folk i Ludeflaten kalte rekveden for *åved* (elveved). Rekveden var ettertraktet både til fyring under vaskgrytene ved elva og som brensel hjemme. Den besto gjerne av mindre trestykker og av "bråd" som var avbrekte topper av tømmerstokker som ikke hadde tålt dansen nedover fossene lenger oppe i elva. Det var stilltiende aksept for at folk kunne ta rekved og bråd så sant de var uegnet til tremasse og plank.

Elva til glede for barn og voksne

Både når isen lå på fjorden og når smeltevannet fra dalen hadde passert Nesodden ut på forsommeren, var elva sentral for barn og voksne på begge sider. Isen la seg tidlig på Moseidgrunna, og folk fra Moseidmoen kom i flokkevis til Strøyen for å skeise og folk fra Nesane rodde over. Mange, på begge sider av elva, husker nok sjauen med dårlig slipte skeiser og reimer som slang rundt beina da de som barn konkurrerte med hverandre på Moseidgrunna.

På forsommeren da "isvannet" fra dalen hadde passert, var igjen grunna på hi sida populær. Det var også Sikringsbommen og den doble bommen fra Geideryggen til Kaninøya. Der badet barn og

unge, der stupte de og der forelsket de seg sånn i det skjulte.

Disse sommerdagene ved elvebredden og på bommene var gode. Men når var ellevannet varmt nok for bading? I Nesane sa de "Te St. Hans" og på hi sida "Då gjøken gjele". Derfor var barna på hi sida gjerne først uti om våren.

To krigsminner

Flying Fortress over Vennesla.

24. juli 1943 var en varm sommerdag med fint badevær. Trygve Jortveit, som hadde fylt 7 år dagen før, hadde sammen med nabobarna Unni og Rolf Jakobsen rodd fra Revia til Sikringsbommen på Moseidsiden for å bade. Her var det fint å bade for Unni og Trygve som ikke kunne svømme.

Mens de tre ungene fra Revehola balanserte på sikringsbommen hørte de plutselig flere fly komme lavt over Drivenesheia og ut fjorden rett overhodene på seg. «Æ huske me blei livredde å håppa i villska udi vanne og karra oss inn på gronna» fortalte Rolf Jakobsen. Han mener at det var der og da Trygve lærte å svømme – i alle fall under vann.

Det kom mange fly. Tidsvitnene Rolf Syvertsen og Rolf Jakobsen mener det var så mange som 20-25. I ettertid trodde de at det var fly som hadde bombet molybdengruva på Knaben eller Vemork på Rjukan, men etter nærmere undersøkelser vet vi nå at de kom fra Herøya der de hadde bombet lettmetallfabrikken.

I aksjonen der deltok 167 fly av typen B-17 Flying Fortress (flygende festning). Til sammen slapp de 1650 bomber over Herøy og omegn, og 600 av dem traff målet, 55 personer mistet livet og over 100 ble såret.

På tilbakeveien til England skilte flyene seg i grupper, og det var en av disse gruppene som kom så lavt over Venneslafjorden denne julidagen i 1943. Da flyene kom lenger ned i dalen mot byen ble de beskytt av tyskerne, og det tok til å visle fra granater over Vennesla. Noen av dem gikk ned i fjorden og noen traff bakken og eksploderte. To granater slo ned i en vei på Vardeheia og en på kirkegården ved Kapellet, men heldigvis ble ingen personer skadet.

Voksendåp ved Strøymen.

Under krigen da tyskerne beslagla Betel på Moseidmonen, måtte menigheten se seg om etter et egnet sted for voksendåp. Til glede for mange ble ei lita bukt på Strøymen valgt. Da kunne folk i Nesane høre frelsestoner lyde over elva og de mest nysgjerrige "nesongane" kunne ro over og sitte i båtene sine og se på. Dessverre har vi ikke bilder fra dåpshandlinga ved Strøymen, men takket være velvilje fra pinsemenigheten, og kanskje takket være kaldt elvevann, har vi bilder fra en dåp menigheten gjennomførte i østenden av Drivenesvannet i samme periode.

Huset på Nesodden

I bakgrunnen av skiltet her på Nesodden sees fløterne i Vennesla bom ca. 1910. Til høyre for det engelske flagget står Svend Baardsen eller Svend

på Nesodden som han ble kaldt. Han var den eldste av fløterne på bildet, født 1836. Svend bodde i mange år på Nesodden, først i et lite hus ved veien ned til fergestøa til Moseid. Litt etter litt bygde han så opp huset på Nesodden. Det sto visstnok ferdig i 1910. I 1916 ble det kjøpt av Vennesla Kommune.

Ble revet sommeren 2018.

Bjørgs hylle

Den siste som tråkket sine barnesko i huset på Nesodden var Bjørg, barnebarn til Karoline og Johan som i en årrekke bodde der med sine mange barn. Onkelen Asbjørn lærte henne tre grep på gitaren og så var det gjort. Snart ble det både CD og diktsamling fra Bjørg

Bjørg har fortalt at vest på Odden der utsikten nordover fjorden mot Drivenes var finest, hadde hun ei hylle i fjellet der hun satt og sang, diktet og

drømte. Hylla er merket med skilt.

LES MER?

Vennesla Historielags årsskrifter 1985 og 1990
(fløting)

Andreas Vevstad: Fossekarane og åna . Utgitt 1999
(fløting)

Vennesla gard og ætt, sidene 272 og 333 om
plassene Strøymen og Synninga

Olav Jortveit: Venneslamålet. Utgitt 2010. De
fleste språkprøvene. Søk på internett

Hunsfosposten. Søk på internett

Vennesla hæran. Utgitt av Vennesla Ungdomskole
1993, side 191 (ulykke ved Nesodden)

Bilde Nesodden fra Digitale bilder i Agder , VBIB-
0049f